

Afghanistan.

Geografisk Tidsskrift, Bind 23 (1915)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0023-PDF/gto_0023_69000.pdf

Link til website:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=69000>

pdf genereret den : 22/5-2008

Departementet »La Paz«, i hvilket Tihuanacu er beliggende.

Beboerne af Tihuanacu og Omegn er nu kun uvidende Indianere af Aymarastammen, som kummerligt frister Livet i Altiplanet. En af disse solgte mig et ganske fikst Kondorhoved af farvet Ler, og under Togets Ophold paa Tihuanacu's Station trænger altid en Bande snavsede Indianerdrenge ind i Vaggonerne for at falbyde Genstande fra Ruin-

udgravningerne. Mange af disse Genstande er lavet paa Stedet, men endnu har man ikke drevet det til at forhandle Tihuanacuoldsager lavet i Evropa.

Kilder: O. Posnansky: »Tihuanacu é islas del Sol y la Luna.« La Paz 1912.

T. O'Connor d'Arlach: »Tihuanacu«. Boletin Nr. 64, 65 og 66 de estudios geograficos. La Paz 1914.

Afghanistan.

Af

Professor Ole Olufsen.

Indeklemmt imellem de engelske Besiddelser i Indien og Belutschistan mod Øst¹ og Syd, Persien mod Vest¹ og det russiske Mellem- og Centralasien og Pamir mod Nord, ligger et gammelt muhammedansk Indlandsrige, som under Evropakrigen ofte har været paa Tale, navnlig da den saakaldte hellige Krig under Tyrkiets Fane skulde søges iværksat. Det er Afghanistan. Den hellige Krig blev der nu intet af, hvad enhver, der i Praksis kender til de muhammedanske Riger og Folk, kunde sige sig selv. Tyrkernes Kamp i Fællesskab med kristne Riger og imod andre kristne Riger, indiske Muhammedaneres Deltagelse paa engelsk, nordafrikanske paa fransk Side mod Centralmagterne gav jo tydeligt Bevis for, at det ikke var den islamiske Religion, der var truet, og dette maatte være det eneste, der kunde bringe samtlige Muselmænd i Harnisk, og selv om samtlige Muselmænd var kommet i Harnisk, da var der derved ikke bleven udrettet store Ting; thi der behøves ikke lange Diskussioner om dette Emne, før man kommer til Resultatet: De har for Tiden hverken Evne eller Midler til at sætte noget militært af Betydning i Værk. Hvad de imidlertid i Fremtiden kan faa, er ikke let at forudsige. Dog efterhaanden som Evropa ødelægges af Krige, maa de andre Verdensdeles Position gaa opad.

Det er en Kendsgerning, at Muhammedanerne holder urokkelig fast ved deres Tro; at omvende dem til Kristendommen er saa godt som ugørligt.

Medens de muhammedanske Enkeltrigers Troner synker i Grus, og det nationale Kit indenfor de tidligere uafhængige Riger forvitrer, træder Islam stærkere og stærkere frem som Bindeled imellem alle de forskellige Folkeracer, der hylder Muhammedanismen. Muhammedanismen, der som ingen anden Religion trænger ind i hele det daglige Livs forskellige Organismer, har haft en overordentlig denationaliserende Virkning, ja saa stor, at Muselmanden egentlig ikke har noget Fædreland, han har et Fødested og en Fødeby, men de verdslige Fyrster og Riger er ham ligegyldig, han er hjemme, hvor der lever andre Muselmænd; thi der er hele det daglige Liv og Opfattelse af Livet og Livet efter dette, efter hans Mening, i Orden. Fra at være en kæmpende Religion er Islam bleven til at være en stærk missionerende Religion, der gør stor Fremgang baade i Afrika og Asien. Og Krigen i Evropa vil, betragtet med muhammedanske Øjne, sikkert ikke bevirke, at Muselmændene skulde faa mere Smag for Kristendommen, end de før har haft.

Af de tidligere muhammedanske Riger har kun faa bevaret deres Suverænitet, de turkestanke Khanater i Taschkend og Khokand er omdannet til et russisk Generalguvernement, Bokhara og Khiva er Vasalstater af Rusland, Turkomannerriget, om man, bogstavelig talt, overhovedet har kunnet tale om et saadant, danner Guvernementet Transkaspien, Kaukasien og Krim er direkte Led af Rus-

land, Ægypten er engelsk Vasalstat, Tripolitanien italiensk, Tunisien og Marokko franske Vasaller, Algerien et fransk Generalguvernement. Kysten af Arabien, det væsentligste af dette mæglige Terræn, der er fast beboet, er mere eller mindre i engelsk Sold lige fra Bunden af den persiske Havbugt til Nord for Aden, og Resten af Kysten nordefter har vistnok nu Udsigt til at gaa samme Vej. Belutschistan er med Khanen i Kelat, der kun spiller en Rolle som Storgodsejer i sit Land, i engelsk Besiddelse. Tilbage staar det kæmpende Tyrki, Persien, der allerede for ca. 20 Aar siden var ganske i Forfald og nu er delt i to Handelsinteressesfærer imellem Rusland og England og Afghanistan.

Tyngdepunktet imellem England og Rusland laa i Asien for en Del Aar siden i Tibet, Kashgarien, Pamir, Afghanistan og Persien, men disse Lande ligger ikke mere i den politiske Forgrund, efterat Forholdene imellem Rusland og England er bleven ordnede paa en fredelig Maade. Uvejret trak den Gang stærkt op over Afghanistan, men to Ting hjalp til, at det drev over, nemlig en klog og meget haardhændet afghansk Hersker, Emir Abdurahman Khan, den nuværende Emirs Fader og de geografiske Forhold. Persien var i Opløsning og har en lang Kyst, Afghanistan var alt andet end i Opløsning, og dets vanskelig tilgængelige Bjærg- og Ørkenland indbød ikke til Eventyr; derfor afgjordes det politiske Spil i Persien med Delingen af dette Land i to Handelsinteressesfærer.

For saa vidt som man kan tale om nationale Bevægelser i islamiske Lande, naar Forskel i Opfattelsen af Religionsspørgsmaal ikke danner Bevæggrund, har der altid været Rivalitet i Persien imellem de sydlige og nordlige Provinser, hvilket nu i Henseende til den russisk-engelske Deling er bleven dette Lands Akilleshæl. Noget lignende har fundet Sted i Afghanistan, hvor afghansk Turkestan og Badakschan nødig har villet indrette sig efter Herredømmet i Kabul og stadig har haabet at blive forenet med Bokhara under russisk Overhøjhed. Indbyggerne i disse Egne er nemlig overvejende iranske Tadsjiker, altsaa af samme Race som Tadsjikerne i russisk Turkestan og Bokhara. At en saadan Amputation af Afghanistan til Dato ikke er sket, skyldes udelukkende de kloge og sikre Herskere, Landet i vor Tid har haft. De har forstaaet at holde Riget samlet, og det synes virkelig saa, at de tillige har forstaaet

at oparbejde en vis Nationalitetsfølelse, saaledes at de afghanske Beboere foruden at føle sig som Muselmænd ogsaa føler sig som Afghanere af Nationalitet, hvilket turde være ret enestaaende i et islamisk Land. Hovedsagen for Muhammedanerne er ellers nu overalt den, at de ønsker at leve i Ro med deres Religion og Skikke under ordnede Forhold uden Hensyn ellers til Riger, Rigsgrænser og Fyrster.

Afghanistan hører med Arabien og Ny Guinea til Jordens mindst kendte Egne. De meget faa Beretninger, der foreligger om Land, Folk, passable Ruter etc. ligger gemt i de interesserede Magters hemmelige Arkiver. Afghanistan er et lukket Land, det er meget vanskeligt for ikke at sige umuligt for Evropæere at faa Lov til at passere ind over dets Grænser. Kun nogle engelske Instruktører og Teknikere har til Dato faaet Lov til at opholde sig lejlighedsvis paa enkelte Steder i Afghanistan. De Beretninger, vi har derfra, stammer væsentligst fra russiske Gesandtskaber, der i sin Tid afgik til Kabul og fra asiatiske Indfødte.

Jeg fik lidt Kendskab til Afghanistan og Afghanerne, da jeg i sin Tid med mine Pamirekspeditioner færdedes langs Landets Grænser paa Nord-siden af Hindukusch Kæden, i Dalprovinserne Vakhan Ischkaschim, Garan og Schugnan. Jeg opholdt mig i disse Egne over et Aar, og det kunde jo ikke undgaas, at jeg derved fik Indblik i den Politik, der drives ved centralasiatiske Grænser; thi der drives altid Politik her, og navnlig i Slutningen af forrige Aarhundrede laa jo disse Egne i første Plan. Disse Detailler vedkommer imidlertid ikke nærværende lille Opsats, saa jeg skal indskrænke mig til at bemærke, at man allerede i 1896 kunde spore en sikker Haands Ledelse i Afghanistan lige ud til dets yderste vanskelig tilgængelige Bjærggrænseegne. Grænsen imellem mine Ekspeditioners Rute, altsaa russisk-bokharsk Terræn og afghansk Land, dannedes overalt af Pændschfloden, Amu Darjas Kildeflod; denne var paa sine Steder kun 30 Meter bred og trods en komplet Mangel paa Brøer og talrige rasende Strømhvirvler og Katarakter kunde den dog paa mange Steder overskrides af de Indfødte. Som alle andre Steder i Centralasien har disse nemlig en stor Øvelse i at sætte over Floder ved Hjælp af en oppustet Gedehud, som de med venstre Arm holder under Brystet, medens de arbejder med Benene og højre Arm; den eventuelle lille Bagage og Klæderne er bunden sammen i en Bylt, der spændes over Nakken, og som derved saa

vidt muligt skaanes for Væde. Ofte har jeg set en hel Række Mænd efter hverandre svømmende paa denne Maade, de lignede i Afstand en Samling Vandfugle, og første Gang, jeg saa det Syn, var jeg ikke langt fra at tage Fejl af det og lægge an paa dem i den Tro, at det var Fuglevildt. Skal større Ting eller Kvinder sættes over, sammenbindes flere oppustede Huder med Grene til en Flaade. Flaaden belægges med Skind og Tæpper, og Transporten foregaar nu meget godt paa denne Maade. Jeg har selv adskillige Gange anvendt den. Geder, Faar, ja selv Æsler færges over paa saadanne Flaader, idet Benene sammenbindes paa dem, for at holde dem rolige under Overfarten. To eller flere Svømmere griber, naar Flaaden er læsset, fat bag i denne og styrer den ved Hjælp af Benene igennem Strømmen. Til Overfartssted for saadanne Færger egner sig kun de Steder, paa hvilke Flodkrumninger bevirker, at Strømmen omtrent gaar paa tværs ad Flodlejet, altsaa hvor Floden har mæandrisk Løb. Heste kan ikke overføres paa denne Maade, de jages ganske simpelt ud i Flodkrumningen, medens Folk paa den modsatte Side kalder paa dem. De smaa, kloge Bjærgheste er saa vant til denne Tur, at det sjældent gaar dem galt. Men forøvrigt finder de stedlige Indfødte paa de utroligste Maader at færgе sig selv og deres Gods over paa. Dristige Ryttere sætter over paa den svømmende Hest. Faar, Geder og Æsler bindes fast i Hestenes Haler og trækkes af disse igennem Vandet, medens de selv svømmer eller vader, hvor de kan bunde. Sent hen i Efteraaret kunde det hænde, at Pændsch paa de bredere Steder var passabel for en vadende Hest. Denne maatte da ofte finde sig i, at 3 Personer førtes over paa dens Ryg, medens 2 eller tre andre kom over Vandet ved at holde fast i dens Hale.

I 1896 var Dalene imellem Syd-Pamir og Pændschfloden formelt afstaaet fra Afghanistan til Rusland eller rettere til Bokhara, hvad reelt var det samme, men de var ikke endnu taget i Besiddelse af Russerne, og saaledes blev jeg den første Evropæer, der passerede de fornævnte Dale paa Nordsiden af Pændsch. I disse Tider regerede baade Afghanere og den indfødte Tadsjikbefolkning, som det lystede dem, det vil sige, der herskede et fuldkomment Anarki. Efter min første Ekspedition i 1896 besatte Russerne disse Egne med smaa, dels russisk dels bokharske Poster, saaledes at en Slags Grænseafspærring indførtes, men

den overholdtes, fornuftigvis kan jeg sige, ikke strængt af Russerne, derimod baade under Anarkiet og efter Russernes Besættelse meget strængt af Afghanerne.

Disse antog, ikke uden Grund fra deres Side set, mine Ekspeditioner for russiske, de vogtede min Færd skarpt, afghanske Patrouiller fulgte mig paa Sydsiden af Floden. Disse Forhold har jeg imidlertid beskrevet i tidligere Afhandlinger her i dette Tidsskrift. Hovedsagen her er at antyde, at de afghanske Grænseposter, der havde Station i deres middelalderlige Borge Kalai Pændsch og Kalai bar Pændsch m. fl., var megetaarvaagne, hvilket naturligvis ikke var en Tilfældighed, men skyldtes den ledende Haand i Kabul, den haarde Emir Abdurahman. En anden Ting tydede ogsaa paa, at der var ordnede Kræfter i Gang allerede for 20 Aar siden i Afghanistan; thi medens vi paa Nordsiden af Pændsch paa over 100 danske Mil havde al vor Opfindsomhed og alle vore Kræfter behov for at trænge igennem Dalstrøgene, kunde vi fra vore Bjærg se gode afghanske Ridestier slynge sig langs Skrænterne paa den anden Side af Pændschfloden. En lignende Grænsebevogtning havde Afghanere iværksat langs Amu Darja mod Nord mod Bokhara og Transkaspien, og denne er nu skærpet hele Landet rundt, mod Persien etc. Kun ad en Port er der muligvis Indgang for Evropæere til Afghanistan, nemlig igennem Khajberpasset fra Indien, men den er i hvert Fald forbeholdt Englænderne, og herom forlyder der intet. Hvor meget eller hvor lidt England kender til Afghanistan er til Dato ikke sivet ud. England har i adskillige Aar haft en Repræsentant i Kabul, men ifølge Overenskomsten med Afghanistan skulde han være indisk Muhammedaner, altsaa ikke Englænder. Om dette Forhold i de senere Tider er forandret, er mig ikke bekendt. Ifølge Traktaten imellem Rusland og England er Rusland gaaet ind paa ikke at have nogen Politik i Afghanistan.

Afghanistan hører til de Stater, der er kemisk fri for Jærnbanner. Russerne har fuldført en Bane fra Merv ad Herat til, den ender i Byen Kuschik, som ligger c. 7 danske Mil fra Herat. Herat blev i sin Tid betragtet af England som Nøglen til Indien, og der paatænkte en Bane fra Indusdalen over Byerne Kandahar, Girischk og Ferrach til Herat, men den er ikke bleven til noget. Fra Indusdalen gaar der Jærnbanner til tæt op ad Khajberpasset og over Bolanpasset over Quetta til Ab-

dullah tæt ved den afghanske Sydgrænse. I selve Landet er man henvist til Rejse pr. Karavane ligesom f. Eks. i Persien.

Afghanistan er i Hovedsagen et Bjærgland halvanden Gang saa stort som Sverige med 4—5 Millioner Indbyggere. Folketælling har aldrig fundet Sted; thi her som i andre muhammedanske Lande er Folketælling de Indfødte imod, saa Tallet beror paa et Skøn.

Fra Nordøst, fra Smaarigerne under engelsk Protektorat i Nordvest-Indien, Tschitral, Hunza, Nagar og Baltistan Syd for Pamir strækker Hindu-kuschkæden en Arm ind i Landet, Armen snæver ind til et Haandled Nord for Kabul og spreder derfra en Bjærgkæde ud over Afghanistan. Fra Haandroden, Bjærgknuden Kuh-i-Baba (Bjærgenes Bedstefader) Syd for Bamianpasset, der er c. 150 Km. lang og stiger til Højder paa c. 5500 Meter, spreder sig høje Kæder som Fingre ud mod Syd, Vest og Nord. Imellem disse Bjærgkæder løber der Floder ned til alle Sider. Udenom disse Bjærgkæder gaar der en Bremme af, om ikke Lavland, saa dog lettere passabelt Terræn, bølgeformede, græsbevoksede Bakker, fattige Stepper og Ørkener, Saltmarker og Saltsumpe, og mod Nord paa Grænsen mod Bokhara ligger den frugtbare af mange Floder gennemstrømmende Provins »Afghansk Turkestan«, Oldtidens Baktrien, der før Islam var Sædet for Avestafolket, Zoroastrierne.

Afghanistans Grænser gaar i store Træk fra det bekendte Khajberpas Vest for Peschavar mod Sydvest til c. 50 Km. Vest for Byen Quetta, videre langs Sydsiden af Hilmendfloden og Seistan Søerne, herfra ret mod Nord langs Persiens Grænse til Parapamissoskæden, mod Nordøst langs Sydgrænsen af Transkasiens Ørkener til Amu-Darja, og herfra danner nu Amu-Darja med dens Hovedkildeflod Pændsch i Pamir stadig Grænsen mod Bokhara og Rusland. Bjærglandene er meget uvejsomme, og udenfor Bamianpasset kan de faa og høje Passer mod Vest kun passeres af Fodgængere om Sommeren, medens de saa godt som alle er spærrede af uhyre Snemasser i Vintermaanederne, og Lavinier og Klippeskred hører ofte først op hen i Maj. Men udenom Bjærgene næsten i en Cirkel gaar der god Karavanevej rundt om Landet fra Kabul over Ghasna, Kandahar, Girischk, Ferrach, Herat, Balk og de andre Byer i Afghansk Turkestan ind i Bjærglandet Badakschan, som jeg var Nabo til i c. $\frac{3}{4}$ Aar. (1' danske Pamir Ekspd. passerede

langs Landet i Sommeren 1896, 2' danske Pamir Ekspd. laa indesneet paa Vinterstation i 5 Maaneder overfor den afghanske Bjærgfæstning Kalai bar Pændsch).

Fra den sneklædte vilde Bjærgkæde, Kuh-i-Baba og Bjærgene videre mod Vest til Herat strømmer Floderne straaformigt ud til alle Sider, deres Løb er rivende, og de skummer og syder med stærk Larm om Foraaret ned igennem snævre Dale over et Kaos af nedrullede Klippeblokke. Kun hist og her udvider Dalene sig og giver Plads til smaa Landsbyer, hvori de afghanske Klansamfund lever en mest nomadiserende Tilværelse med deres store Hjørde af Faar og Geder; de driver tillige lidt Agerbrug, hvor et enkelt Stykke jævner Terrasse kan vandes ved kunstig Overrisling igennem smaa Kanaler ud til Siderne af Floderne. Sommeren er lang, hed og tør, og intet Agerbrug af Betydning kan trives uden ved kunstig Vanding. Først ved Foden af Bjærgene, ved Flodernes nedre Løb, hvor Dalene bliver bredere og giver Plads for et bakkeformet Landskab, ligger de store afghanske Byer i frugtbare ved Kanalisering velvandede Dale, hvor Agerbrug og Havebrug trives fortræffeligt.

Dog kun ca. 1 dansk Mil ud til Siderne af Floderne kan Vandet naa, og derfra kommer man ud i øde Ørkensandstrækninger.

Floderne har ingen Betydning som Samfærdselsaarer, idet deres Løb er for rivende til, at de kan besejles. Over primitive Broer passerer man dem ad Hovedvejene, men udenfor disse maatte man sætte over paa Flaader af oppustede Gedeuder, hvor ikke en enkelt Bjælke kunde lægges over Floden for Fodgængere, eller et Par Træer kunde bindes sammen over Vandløbet, saa man ved Hjælp af dem kunde entre over paa Abemanér. Forholdene er i den Henseende sikkert i de senere Aar forandrede meget til det bedre. Den eneste Flod, der kan besejles, men ikke bliver det, er den store Hilmendflod, som med sit Hovedløb og sine talrige store Bifloder vander Oaserne lige fra Ghasna over Kandahar til Ferrach. Denne har en Længde af ikke mindre end 1400 Km. og en Bredde og Dybde ved Girischk af 100 Meter og 3—4 Meter, saaledes at den er sejlbar ud til Seistan Søerne. Af andre Floder skal nævnes Hari Rud, der vander den store aabne, frugtbare Dal, omkring Herat og Kabulfloden, der udspringer i Unaipasset Vest for Kabul, vander de frodige Oaser omkring Kabul og Dschelalabad og løber ud i Indus.

Hvad angaar Adgangslinierne til de dyrkede Dale af Afghanistan, til det Terræn, der duer noget, stiller Forholdene sig gunstigere fra russisk end fra engelsk Side. Kuschk er kun adskilt fra Herat ved et ubetydeligt Pas, og langs hele Amu Darja er der forholdsvis let Færgesart ind i afghansk Turkestan. Fra engelsk Side, fra Indusdalen, er Passagerne til til det sydøstlige Afghanistan og Kabul udenfor Jærnbanen over Bolanpasset og Quetta (ca. 1600 Meter o. H.) særdeles vanskelige. Bekendt er i saa Henseende er Folkeporten, Khajberpasset, imellem Peschavar og Dschelalabad, der ofte kun byder ca. 15 Meter brede Passager imellem lodrette Bjærgvægge, hvis Toppe krones af afghanske Forter af middelalderlig Karakter. I sin Tid, medens jeg var i Centralasien, var der ofte Tale om, at Englænderne vilde besætte Dschelalabad, hvorved Khajberpasset kom til at ligge paa engelsk Territorium, men det er til Dato ikke sket.

Imellem Khajber- og Bolanpasset ligger vel fire andre Pasveje fra Indus til Vejen Kabul—Kandahar, men disse er alle af den Beskaffenhed, at Transporten paa større Strækninger kun kan føres over af Lastdragere, og paa den største Del kan Kameler kun bære halv Last. Bjærglandet, hvori disse Passer ligger, er c. 250 Km. bredt og har Højder paa 2—3000 Meter. Det er befolket af krigerske Stammer, Afridier, Vasirizier, der nu og da har voldet Englænderne Ubehageligheder. Nord for Kabulfloden adskiller et mægtigt sne- og gletsjerkædet Alpeland det saakaldte Kafiristan, som den afdøde Emir Abdurahman Khan erobrede i 1896, medens jeg lejrede i Syd-Pamir, de engelske Besiddelser i Tschitral fra Afghanistan.

Afghanistans Folk og Byer. Afghanistan har eksisteret som selvstændig Stat siden Slutningen af det 10' Aarhundrede, skønt ikke under dette Navn; det kaldtes Riget i Ghasna, hvori den nuværende By Ghasna, der da var meget betydeligere end nu, var Hovedpunktet. Den ligger c. 150 Km. sydvest for Kabul. Den første Konge siges at have været en tyrkisk Slave ved Navn Sabaktagin. Efter ham kommer i Tidens Løb flere forskellige Dynastier, og evindelige Krige er bleven ført med de omliggende Lande. Afghanistan har været underlagt Bokhara, er bleven erobret af Dschengischkhan og Timur. En Tid har de afghanske Emirer ejet Nordvestindien og holdt saaledes Hof i Dehli. I det 18' Aarh. erobrede de endog den persiske Hovedstad, Isbahan, og i 1841—42 slog Emir Dost Mohammad

Khan Englænderne under deres Forsøg paa at forcere Khajberpasset. Landet var den Gang delt imellem en Emir i Kabul og en Khan i Herat.

Afghanistans Befolkning er meget uensartet. Næppe Halvdelen er Afghanere; den næste største Gruppe bestaar i Hovedsagen af Tadsjiker og dertil i sproglig Henseende hørende iranske Folk, der taler persiske Dialekter eller gammelpersisk Sprog. Afghanerne taler Paschto-Sproget, hvilket vel i sin Rod er gammel iransk eller gammel baktrisk, men det er saaledes blandet med nypersisk-arabisk og indisk, at det gammelpersiske vanskelig øjnes nu til Dags. Endvidere findes her en Del tyrkiske Folk (Usbeger), der er kommet herind nordfra, de mongolske Hasares samt Belutscher, Hinduer og Siaposcher; de sidste bor i Kafiristan Nord for Kabul, samt en Del Jøder. Sammenholdet imellem disse Folk er særdeles løst, for ikke at sige, at der slet intet Sammenhold er, og kun en kraftig Emir har ved Vaabenmagt kunnet holde de uensartede Bestanddele under en Hat.

Tidligere Historieskrivere har fablet om, at Afghanerne skulde være Efterkommere af de 10 forsvundne isralitiske Stammer og nedstamme fra Kong Saul, men da der ikke findes Spor af Hebraisk i deres Sprog, og det ikke kan antages, at Afghanerne helt skulde have forandret Sprog i Tidens Løb, kan denne Hypotese lades ude af Betragtning. De egentlige Afghanere lever mest som Hel- eller Halv-Nomader i Bjærgene, hvorimod Tadsjikerne og de øvrige Folk danner Stadboerne, Agerdyrkerne og de Handlende. Afghanerne er høje, slanke, magre Folk med energiske Træk, Ørnenæse, sort Haar og Skæg, der stikker grelt af imod deres hvide Uldkaftaner og Turbaner, nogle ynder at klæde sig i røde Frakker efter de engelske Soldaters Mønster. Foruden ved Grænserne i Pamir saa jeg dem ofte i Byen Bokhara, hvortil de kom med Handelskaravanerne og vakte megen Opsigt imellem Bokharafolkene paa Grund af deres martialske Udseende.

De afghanske Kvinder har et egent dragende, pikant, zigøjneragtigt Udseende og er ofte meget smukke. De er meget eftertragtede af de ombøende Folkeslag, hvorfor Rov af dem i sin Tid var en yndet Sport. De gaar klædt i spraglede Dragter med mange Smykker, saaledes utallige Finger-ringe, Kæder om Halsen, Ringe i Næse og Øren, Sølvsmykker og Mønter flettet i Haaret. Deres Stilling er friere, end det ellers er Tilfældet hos Mu-

selmænd, de blander sig baade i Handel og Politik og ofte paa en slaaende Maade i Ordets bogstavelige Betydning. De gaar aldrig tilslørede som ellers de islamiske Kvinder og har som Mændene i det hele er respektindgydende Ydre.

Ligesom Tadsjiker og Persere i Almindelighed er Afghanerne højt ceremonielle, mistroiske og intrigante, men maa anses for et gæstfrit Folk, som man er vel anbragt hos, naar man er Ven med dem. Som Nomader er de i Hovedsagen et Rytterfolk, og det afghanske Rytteri er derfor fortræffeligt af Naturen; de er i høj Grad militaristisk anlagte og elsker Vaaben og Vaabenbrug. Knive har de altid i Bæltet, en Luntebøsse eller i tidligere Tider Bue over Ryggen, og de er Mestre i at bruge dem. Naar Hjorden ikke lægger Beslag paa dem, gaar de paa Jagt eller holder Fester med Dans og Musik af Fløjter, Trommer og Guitarer eller foranstalter Vædderidt eller Dyrekampe, de sidste især med Væddere, Haner og en Art Vagtel. Af Religion er de Sunnitter som Tyrkerne, men hylder i Reglen den frieste Retning, Sufismen. De Gejstlige spiller ikke nogen stor Rolle; thi foruden deres gejstlige Hverv har de i Reglen et andet ved Siden af. Skoler findes i alle Byer og større Landsbyer, men kun i afghansk Turkestan findes Højskoler (Medresséer), hvortil de velhavende sender deres Børn, hvis de ikke sender dem til Medresséer i Indien.

Det egentlige Afghanistan deles naturligt i to Hoveddele, en østlig, hvori Kabul, Ghasna og Kandahar dominerer og en vestlig med Herat som Hovedby, dertil kommer saa afghansk Turkestan og Badakschan, samt Kasfiristan. I administrativ Henseende deles Landet i 6 Distrikter, der bestyres af Guvernører. Klimaet er som Følge af Landets topografiske Forhold naturligvis i Detaillerne højt forskelligt, i Almindelighed steghedt om Sommeren og hundekoldt om Vinteren. Fra et herligt og sundt Bjærgklima i Badakschan kommer man i afghansk Turkestan ned i et feberfyldt Oaseland. Her findes tillige en Del Sumpterræn ved Amu Darja, der er højest usundt. Ordsproget: »Rejs til Khundus (By her i Østen) og dø«, er almindelig kendt. Alle Byer i Afghanistan er mer eller mindre usunde, og Febersygdomme, bl. a. som Følge af den kunstige Vanding, er vanskelig undgaaelige. Passagerne, selv paa Hovedvejene mellem de større Byer, er ofte om Vinteren spærrede af uhyre Snemasser i flere Maaneder, og i enkelte Oaser mod Øst fra Kandahar til Kabul er Klimaet ret fugtigt, og Luf-

ten ladet med Elektricitet, der giver sig Udslag i vældige Uvejr. I de højere Bjerge er Snestorme hele Aaret igennem hyppige. Ser man om Vinterteren fra Pamir ud over Badakschan, præsenterer det sig som en uhyre Snemasse, hvoraf Landsbyernes Træer stikker op; samme Udseende har Bjergene sydpaa fra ind i November til langt hen i Foraaret.

Byer og Landsbyer i Afghanistan bestaar af fladlagede Bindingsværkshuse, der er klinede til med Ler eller murede op af soltørrede Mursten, sjældnere af brændte Tegl. De et tæt sammenbyggede og giver kun Plads til smalle Stræder. I de større Byer har Husene oftest to Etager, og der er den Mærkelighed, at Vinduerne, i Modsætning til Skik og Brug i Centralasien og andre islamiske Egne, vender til Gaden. En Undtagelse fra denne Byggeskik danner den, der praktiseres i Egne i afghansk Turkestan, især omkring det gamle Balch, det nuværende Masar-i-Scherif (den hellige Grav). Her er Bygningerne ejendommelige. Væggene bygges skraat opefter til en Pyramide, der er dækket af et kuppelformet Tag. Flere Huse er cirkelrunde og staar paa et firkantet Fundament, hvorved de i Afstand i høj Grad ligner Nomade-Jurter (Filtelt) eller Samlinger af de almindelig kendte islamiske Mausoléer.

Alle større Byer er omgivet med høje Mure af Ler, iblandet med Faskiner, med Bastioner og Taarne, hvorover rager Moskékupler og Minareter, og rundt om i Landet ved Flodovergange, i snævre Passer, paa vanskelig tilgængelige Afsatser i Bjergene, ligger talløse Masser af Forter og Forsvarstaarne, der ofte vilde være næsten uindtagelige, hvis de holdtes i tidsvarende Stand. De afghanske Huse har hos de velstaaende ligesom f. Eks. i Bokhara mange rummelige Værelser, i Reglen kun udstyrede med Tæpper. Det første Rum, man kommer ind, er en Slags Modtagelsessal. De store Huse paa Landet er indrettede til Forsvar med Taarne med Skydehuller og Machicoulis. De afghanske Guvernører bor altid i befæstede Borge, der ofte er omgivet af ca. 10—15 Meter høje Mure, og over disse rager den middelalderlige Ridderborg op med et Virvar af firkantede Taarne med Karnapper, Altaner med Tremmeværk og Vinduesskodder, der gør den højest malerisk. Talrige Eksempler paa saadanne Borge ser man i Bjærglandene langs Pændschfloden igennem Vakhán, Ischkaschim, Garán, Schugnan, Roschan og Darvas.

Hovedstaden Kabul, Emirens Residens, ligger ved Kabulfloden, der om Foraaret ofte foranstalter store Oversvømmelser, og om Sommeren kun er en ubetydelig Bæk, i en Højde af 1760 Meter. Den urgamle Stad, hvor gammel vides ikke, ligger i en vid frugtbar Dal omgivet overalt af høje Bjærg. Selve Byen har en Udstrækning fra Øst til Vest af ca. 2 Km. og fra Nord til Syd af ca. 1 Km. Paa en isoleret Klippe ligger højt over Staden Emirens Palads med store Haver, Moskéeer og en Basar, alt omgivet af høje Mure og en Grav. Omkring den egentlige By løber en høj Lermur, og igennem Byen gaar en lang Basargade med luther to-Etages Huse. Fra denne udgaar til Siderne mange snævre, snavsede Stræder, der i Modsætning til de øvrige Byer og i Modsætning til Skik og Brug ellers i Centralasien, er brolagte, men da de aldrig renses, er de endnu uappetitligere end de ubrolagte. Byen har ca. 60.000 Indbyggere, driver livlig Handel med Indien og tildels med Bokhara, den sidste har dog i de sidste Aar stadig været i Nedgang. Terrænet omkring Byen er yders frugtbart og veldyrket. Hvede, Ris, Majs, Byg, Tobak, Meloner og Grøntsager findes i Mængde, og Haverne myldrer af Vindruer, Ferskener, Aprikoser, Morbær, Pistacier, Blommer Kirsebær, Figner, Mandler, Æbler og Pærer; Frugten er eller var i hvert Fald før Evropakrigen meget billig.

Ghasna ligger 2350 Meter over Havet og har 10,000 Indbyggere. Den er ogsaa omgivet af høje Mure, og i Midten af Byen troner paa en Klippe et højt Kastel, men desforuden er hvert Hus her fra gammel Tid indrettet til selvstændigt Forsvar. Byen ligger i en smal Kløft, men i Syd og Øst breder der sig et herligt Landskab, der er tilstrækkelig til at føde en langt større Menneskemasse end den, det nu huser. Den var tidligere Hovedstaden for Ghasnavidernes Dynasti. Paa Vejen herfra til Kandahar ca. 420 Km. passerer man en Mængde frugtbare Oasebyer, alle med Forter og gamle Befæstningsanlæg.

Kandahar (ca. 30,000 Indb.) ligger ca. 1063 M. o. H. paa en udstrakt Slette med Udsigt til de Nord herfor liggende Bjærgkamme. Nogle Historikere mener, at Kandahar er en af de 7 Byer, der blev grundlagt af Alexander den Store. De gamle persiske Historikere kaldte ham Kandar, som er en Forkortelse af Iskandar, under hvilket Navn ethvert Barn i det østlige Mellem- og Centralasien kender ham. Med sine høje Lermure og fire Porte

til de fire Verdenshjørner ligger den som en Legetøjsfæstning paa et Bord. I Midten af Byen, der har store Basarer, knejser et Citadel, og der findes mange Pragtbygninger fra ældre Tid. Landet omkring Byen er særdeles frugtbart og overalt kanaliseret. Klimaet er sundere end ellers i de øvrige Oaser, men Befolkningen lider som mange andre Steder i Centralasien, Mangel paa Brændsel, da Trær, udover Frugttrær og nogle Pile og Popler, er faatallige.

Saa snart vi fjærner os ca. 8 Km. fra Kandahar kommer vi ad Ringvejen omkring Bjærglandet ud i øde, trøstesløse Egne, inden vi atter naar de frugtbare Oaser med store, befæstede Byer ved Hilmonds Bifloder, og atter maa vi gennem fattige, ørkenlignende Egne, før vi naar Herat, der ligger ca. 650 Km. fra Kandahar.

Herat angives flere Steder med ca. 30,000 Indbyggere, men den er vistnok nu næsten lige saa stor som Kabul. Den har mægtige gammeldags Befæstningsanlæg, i hvis Taarne endog Kanoner er placerede. Byen har mange pragtfulde Moskéeer og et vidtrakt, velvandet og frugtbart Terræn omkring sig. I Herat er alle Fornødenheder i fuldt Maal til Stede, og i Bjærgene i Nærheden findes Bly, Jærn, Svovl og Salpeter.

Gaar vi fra Herat mod Øst, findes der ret passable Bjærgveje ind i afghansk Turkestan, Oltidens Baktrien, Avestafolkets eller Zarathustra-Dyrkernes gamle Hjemsted. Deres Mekka, var den nuværende Ruinby Balch eller Balikh (Hovedstad), hvor frugtbare Dale findes i Mængde, og hvor utallige Rester fra gammel islamisk og græsk Tid ligger stroet omkring i Ruinhobene, men hvor tillige Feberen er slem, og et Myr af Skorpioner, Slinger, og giftige Edderkopper og Moskitoer gør Opholdet mindre tiltalende. Der er her i vor Tid fundet bl. a. et stort Antal græske Guldmønter, og de Indfødte bringer fra Egnene langs Amu Darja stadig nye Fund.

Ruinerne af Balch ligger ca. 20 Km. Vest for Masar-i-Scherif. Den betegnes af Tadsjikerne som den ældste By i Verden. Den blev i det 12. Aarhundrede ødelagt af Dschengiskhan. 50 Aar senere, i det 13. Aarhundrede, besøgte Marco Polo den og giver en Beskrivelse af de en Gang saa storartede Templer og Paladser. I det 14. Aarhundrede levede Balch op paany og blev rigere og mægtigere end før, men 1369 blev den ødelagt af Tamerlan, der førte mange af dens Kostbarheder til Samar-

kand. I Stedet for Balch opstod nu den lille By Masar-i-Scherif (den hellige Grav), i hvilken man, som det siges, i 1408, fandt Alis Grav. Til denne Grav sker der en stærk Valfart af Schiiter (den Afd. af Islam, hvortil bl. a. Perserne hører). Paa en Sten, der blev udgravet i 1440 og under hvilken Resterne af Ali skulde være funden, forrettes Bønnerne. Paa denne Sten findes en Indskrift, der lyder: »Denne er Guds Løves Grav, den sejrige Alis, Søn af Abu Teleb, Fætter til Guds Profet den elskede Gud«.

Egnene omkring Balch er nu tæt beboet, og talrige Landsbyer med veldyrkede Marker ligger gemt imellem Haver med Frugtræer og store Elme.

Af andre større Byer i afghansk Turkestan bør nævnes Taschkurgan (Stenfortet) det tidligere Khulm (ca. 30,000 Indb.), Khundus og Faisabad i Badakschan, den sidste spiller en Rolle som Hovedby i den nordøstlige Del af Landet, den har store Medresséer og er Sædet for islamisk Lærdom. Over Faisabad fik vi i sin Tid de fleste Efterretninger til Pamir om Tilstandene i Afghanistan, om hvilke det var nødvendigt at holde os underrettede. Vi profiterede tillige paa anden Maade af Badakschans Naboskab, idet denne Bjærgprovins har rigelig og udmærket Træfrugt, hvoraf Tadsjiker bragte os store Mængder over Grænsen.

Som tidligere bemærket trives i Afghanistan en god Del Ager- og Havebrug, og foruden de før nævnte Kornsorter kan tillige anføres Hirse, samt i de varmere Dalstrøg Sukker og Tobak. Men Landets Rigdom bestaar vel nok i Hovedsagen af de store Hjorder af Geder og Faar. I Syd bruges Dromedaren, i Nord mest Kamelen som Lastdyr. Hornkvæget er ogsaa ret talrigt, og der findes fortræffelige Hesteracer, der er langt at foretrække for dem i det nordlige Centralasien. Eksemplarer af dem fik vi i sin Tid bragt fra Badakschan til Pamir Ekspeditionerne. Af Industrivarer kan nævnes Uld-, Læder- og Silkevarer. Der laves mange og ganske gode Tæpper, hvilke dog ikke kan konkurrere med dem fra Persien og russisk Centralasien. De bedste Uldtæpper producerer Turkomanerne i Transkasprien og de bedste Silketæpper Perserne (Kirman og Jesd).

Der er vist næppe nogen Tvivl om, at Bjærgene i Afghanistan har rigelige Mængder af brugbare Metaller og Mineralier. Det er saaledes et Faktum, at de vestlige Pamir-Provinser og tillige delvis de sydbokharske fik deres væsentligste Jærnforsyninger

fra de afghanske Miner. Der er i den Henseende intet til Dato gjort for at eksplorere Pamir, hvor der utallige Steder er gjort sporadiske Fund af mange forskellige Metaller, men det ligger selvfølgelig væsentlig i de overmaade vanskelige Kommunikationsforhold. Der skal i Afghanistan være store Stenkullejer, endvidere findes der Bly, Zink, Kobber, Sølv og Salt; det sidste fik vi i Vest-Pamir altid fra Afghanistan (lyserødt Stensalt). Kabulfloden og flere andre Floder er guldførende ligesom flere Floder i Pamir; i Badakschan findes Miner med Lapis lazuli, Rubiner, Amethyst, ædel Spinel, Turkiser m. m.

Disse Skatte er til for en Del Aar siden kun bleven i ringe Grad udnyttede, idet Eksploitationen er sket paa gammeldags primitiv Maade, men uagtet der intet officielt er sivet ud fra Landet, faar man ved private Meddelelser, der lejlighedsvis er kommet til Evropas Kundskab, Indtryk af, at der i det hele er kommet en anden Gænge i Tingene i Afghanistan. Ikke alene Minevæsen, men tillige Udbedring af Vejene, Brobygning etc. skal være i Opadgaen. Der indførtes tidligere Vaaben etc. i større Mængder fra England, over Indien, denne Indførsel skal nu være forbudt. Men takket være engelske Ingeniører og Teknikere har Landet nu sine egne Vaaben- Ammunitions- og Maskinfabriker i Kabul.

Hær- og Forsvarsvæsen, der indtil Emir Afsul Khan (død 1867) stod paa et ganske oldtidsagtigt Standpunkt, har tillige gennemgaaet en Udvikling efter evropæisk Mønster. Før ham, der er Bedstefader til den nuværende Emir, samlede Stormændene, d. v. s. de saakaldte Saïder, Efterkommere af Profeten, naar alvorlige Forhold indtraadte, selv Mandskab i deres befæstede Borge. Afsul Khan organiserede den første staaende Hær, der dog først under Abdurahman Khan antog faste Former, og i den nyeste Tid under hans Søn, den nuværende Habib Ullah Khan har Landet en regulær Hær paa 80,000 Mand, hvoraf 16—20,000 Ryttere, der er beredne paa de fortræffelige Badakschaner-Heste. Fodfolk og Rytteri er forsynet med moderne Geværer og Maskingeværer, og Artilleriet med 200 Stk. Skyts. Hæren er fordelt i de forskellige Borges og Fæstningers Kaserner. Fæstningsvæsenet havde for en Del Aar tilbage ligesom Hæren en middelalderlig Karakter, og har det for en stor Del endnu. De større bestaar i en eller flere krenelede Mure med Bastioner omkring Byerne, de min-

dre i Bjærgene minder meget om gamle tyske Røverridderborge. Men paa flere Steder er der vistnok indrettet ret moderne Fæstningsanlæg, saaledes ved Herat, Tachla paa lidt norvest for Masar-i-Scherif og Deideli ca. 1 Miis Vej fra Masar-i-Scherif. De egentlige Afghanere er sikkert gode Soldater, og efter min Erfaring absolut de kraftigste Folk blandt alle Mellem- og Centralasiens Muselmænd. Men, som sagt, vi kender meget lidt til deres Land og intime Liv. Bliver der i Tiden Adgang for fredelige, geografiske Ekspeditioner, vil disse faa en overordentlig interessant Arbejdsmark.

Literatur.

The Races of Afghanistan, H. W. Bellew. History of Afghanistan, G. B. Malleon. Der britisch-indische

Kaukasus, N. A. Aristow. Sur la frontiere indo ofghane. A. Foucher. At the Court of the Amir, G. A. Gray. Botany of the Baluch — Afghan Boundary Commission, D. Prain og F. P. Maynard. Kafiristan, G. S. Robertson. Eighteen years in the Khyber, R. Warburton. Expedition in 1840 from Afghanistan to Bochara, A. Conolly. Afghan and Persien Field Notes og geologische Notizen aus Afghanistan, C. L. Griesbach. Reise der russ. Gesandtschaft nach Afghanistan, Jaworsky. Afghanistan, Areal og Bevolkerung Pet. Mitt. Ergbd. XXII. Reisen in Persien, Afghanistan und Belutschistan, Bell. Northern Afghanistan, Yate. Allgem. Ethnographi, F. Müller. Völkerkunde, Pechel. Ethnographi, Bahson. Eranische Alterthumskunde, Spiegel. Ostiranische Kultur im Alterthum, Geiger. Pet. Mitt. 1916 Septbr. Afghanistan, Arved Schultz. Afghanistan, Angus Hamilton. Seistan (Hilmendfloden) Ole Olufsen, Geogr. Tidsskr. 18° Bd. S. 306.

Literaturanmeldelser.

H. P. Steensby, An anthropogeographical study of the Origin of the Eskimo Culture (Sætryk af Meddelelser om Grønland LIII, 1916. 200 Sider, 2 Tavler).

Denne Afhandling er mere end en engelsk Oversættelse af Forfatterens Doktordisputats fra 1905 om det samme Æmne. Det er en fuldstændig Omarbejdelse, en modnet Frugt af mange Aars Udvikling; uidentvivel værdifuldere nu end dengang, rigere ved sit Indhold, men ogsaa i visse Henseender mere vovet, mere søgende eller delt, nærmere ved at bryde. Siden min udførlige Anmeldelse af Forfatterens første Arbejde i Geografisk Tidsskrift (19de Bind, 1907—08) har det været mig en stor Glæde efter 12 Aars Forløb atter at fordybe mig i dette idérige, ansøgende Værk, ikke mindst fordi Forfatteren i Mellemtiden har faaet Anledning til at udstrække sit Sammenligningsfelt. Æmnet er nu uddybet, saa at det ikke længer ensidigt belyses fra Indianernes Kulturformer syd for Eskimoernes Omraade. Professor Steensby har nu ogsaa bragt dette i Forbindelse med, hvad vi kender til de »mongoloide« og andre Folks Kulturer hinsides Beringstrædet. Hermed er der taget et Skridt, der fundamentalt ændrer Synspunktet og aabner et nyt Perspektiv. Dette nye Udsyn vil maaske faa vidtrækkende Betydning, nemlig hvis det viser sig at være grundigt underbygget, hvad der kun er Grund til at tro, da Forfatteren hidtil har vist sig som en

ærlig Vejviser paa sit Omraade og aabenbart kender sit Æmnes Vanskeligheder.

Det nye i Bogen udtrykkes kortest og knappet med de to nydannede Betegnelser, palæeskimoisk og neoeskimoisk, hvormed menes henholdsvis en oprindelig og en senere Formation i Eskimokulturen. Snildt og ærligt har Forfatteren hermed spaltet sit Undersøgelsesmateriale saaledes, at han paa den ene Side redder sin gamle Hypotese om, at den oprindelige Del af Eskimokulturen stammer fra Indlandsindianerne i Nordamerika eller at den ældste Stamme af Eskimoer udgik fra en beslægtet Indlandskultur, paa den anden Side tager skyldigt Hensyn til Indflydelserne fra den asiatiske Side, der viser sig paa Tærskelen til Eskimofolkets Omraade, ved Kysterne af Beringstrædet. Paavirkningerne fra Østasien betragtes som senere tilkomne, den centrale højarktiske Eskimokultur stadfæstes som den oprindelige Kærne i den nuværende Kultur. Men det er i Virkeligheden et nyt og mærkeligt, ja fantastisk Perspektiv, der aabner sig ved Erkendelsen af de østasiatiske Paavirkninger i Steensbys Fremstilling. Disse udefra erhvervede Kulturelementer skal fra den eskimoiske Modtagelsesbasis ved Beringstrædet (uvist om paa Øerne i Strædet eller fra selve Vestkysten af Alaska) være trængt tværs igennem hele Eskimoomraadet til det yderste Østgrønland, overalt med det eskimoisk Særpræg, de straks fik paa sig ved Ankomsten i det fjærne Vest. Til disse fremmede Laan, der altsaa ifølge

dre i Bjærgene minder meget om gamle tyske Røverridderborge. Men paa flere Steder er der vistnok indrettet ret moderne Fæstningsanlæg, saaledes ved Herat, Tachla paa lidt norvest for Masar-i-Scherif og Deideli ca. 1 Miis Vej fra Masar-i-Scherif. De egentlige Afghanere er sikkert gode Soldater, og efter min Erfaring absolut de kraftigste Folk blandt alle Mellem- og Centralasiens Muselmænd. Men, som sagt, vi kender meget lidt til deres Land og intime Liv. Bliver der i Tiden Adgang for fredelige, geografiske Ekspeditioner, vil disse faa en overordentlig interessant Arbejdsmark.

Literatur.

The Races of Afghanistan, H. W. Bellew. History of Afghanistan, G. B. Malleon. Der britisch-indische

Kaukasus, N. A. Aristow. Sur la frontiere indo ofghane. A. Foucher. At the Court of the Amir, G. A. Gray. Botany of the Baluch — Afghan Boundary Commission, D. Prain og F. P. Maynard. Kafiristan, G. S. Robertson. Eighteen years in the Khyber, R. Warburton. Expedition in 1840 from Afghanistan to Bochara, A. Conolly. Afghan and Persien Field Notes og geologische Notizen aus Afghanistan, C. L. Griesbach. Reise der russ. Gesandtschaft nach Afghanistan, Jaworsky. Afghanistan, Areal og Bevolkerung Pet. Mitt. Ergbd. XXII. Reisen in Persien, Afghanistan und Belutschistan, Bell. Northern Afghanistan, Yate. Allgem. Ethnographi, F. Müller. Völkerkunde, Pechel. Ethnographi, Bahson. Eranische Alterthumskunde, Spiegel. Ostiranische Kultur im Alterthum, Geiger. Pet. Mitt. 1916 Septbr. Afghanistan, Arved Schultz. Afghanistan, Angus Hamilton. Seistan (Hilmendfloden) Ole Olufsen, Geogr. Tidsskr. 18° Bd. S. 306.

Literaturanmeldelser.

H. P. Steensby, An anthropogeographical study of the Origin of the Eskimo Culture (Sætryk af Meddelelser om Grønland LIII, 1916. 200 Sider, 2 Tavler).

Denne Afhandling er mere end en engelsk Oversættelse af Forfatterens Doktordisputats fra 1905 om det samme Æmne. Det er en fuldstændig Omarbejdelse, en modnet Frugt af mange Aars Udvikling; uidentvilt værdifuldere nu end dengang, rigere ved sit Indhold, men ogsaa i visse Henseender mere vovet, mere søgende eller delt, nærmere ved at bryde. Siden min udførlige Anmeldelse af Forfatterens første Arbejde i Geografisk Tidsskrift (19de Bind, 1907—08) har det været mig en stor Glæde efter 12 Aars Forløb atter at fordybe mig i dette idérige, ansøgende Værk, ikke mindst fordi Forfatteren i Mellemtiden har faaet Anledning til at udstrække sit Sammenligningsfelt. Æmnet er nu uddybet, saa at det ikke længer ensidigt belyses fra Indianernes Kulturformer syd for Eskimoernes Omraade. Professor Steensby har nu ogsaa bragt dette i Forbindelse med, hvad vi kender til de »mongoloide« og andre Folks Kulturer hinsides Beringstrædet. Hermed er der taget et Skridt, der fundamentalt ændrer Synspunktet og aabner et nyt Perspektiv. Dette nye Udsyn vil maaske faa vidt-rækkende Betydning, nemlig hvis det viser sig at være grundigt underbygget, hvad der kun er Grund til at tro, da Forfatteren hidtil har vist sig som en

ærlig Vejviser paa sit Omraade og aabenbart kender sit Æmnes Vanskeligheder.

Det nye i Bogen udtrykkes kortest og knappet med de to nydannede Betegnelser, palæeskimoisk og neoeskimoisk, hvormed menes henholdsvis en oprindelig og en senere Formation i Eskimokulturen. Snildt og ærligt har Forfatteren hermed spaltet sit Undersøgelsesmateriale saaledes, at han paa den ene Side redder sin gamle Hypotese om, at den oprindelige Del af Eskimokulturen stammer fra Indlandsindianerne i Nordamerika eller at den ældste Stamme af Eskimoer udgik fra en beslægtet Indlandskultur, paa den anden Side tager skyldigt Hensyn til Indflydelserne fra den asiatiske Side, der viser sig paa Tærskelen til Eskimofolkets Omraade, ved Kysterne af Beringstrædet. Paavirkningerne fra Østasien betragtes som senere tilkomne, den centrale højarktiske Eskimokultur stadfæstes som den oprindelige Kærne i den nuværende Kultur. Men det er i Virkeligheden et nyt og mærkeligt, ja fantastisk Perspektiv, der aabner sig ved Erkendelsen af de østasiatiske Paavirkninger i Steensbys Fremstilling. Disse udefra erhvervede Kulturelementer skal fra den eskimoiske Modtagelsesbasis ved Beringstrædet (uvist om paa Øerne i Strædet eller fra selve Vestkysten af Alaska) være trængt tværs igennem hele Eskimoomraadet til det yderste Østgrønland, overalt med det eskimoisk Særpræg, de straks fik paa sig ved Ankomsten i det fjærne Vest. Til disse fremmede Laan, der altsaa ifølge